

Vodič

o pedagoškom konceptu EUROPIA

Co-funded by the
European Union

Sadržaj

Deo 1: Koncept EUROPIA	3
Deo 2: Organizacioni aspekt letnjih škola	6
Deo 3: Obrazovni plan za izvođenje nastavnog procesa u okviru letnje škole na točkovima	11
Deo 4: Didaktika	15
Deo 5: Evaluacija i povratne informacije	21
Part 6: Proces diplomiranja letnje škole na točkovima	26
Part 7: Preporučena literatura za nastavnike	27

Deo 1: Koncept EUROPIA

Pedagoški koncept EUROPIA ima za cilj da pomogne akademskoj zajednici u podučavanju društveno-kulturne evolucije evropskih vrednosti, istorije i politike kroz letnje škole na točkovima, kao i u okviru redovne univerzitetske nastave. Složen karakter procesa evropskih integracija, u kontekstu koji je pod snažnim uticajem brzih promena u evropskom obrazovnom okruženju, zahteva pristup iz ugla više disciplina (npr. politikologije, prava, sociologije, antropologije, kulture i istorije). Učesnici sa šest univerziteta iz šest evropskih zemalja (Poljska, Hrvatska, Srbija, Bugarska, Rumunija i Španija) koji dolaze iz različitih akademskih oblasti, okupljeni u okviru projekta EUROPIA, zajednički su razvijali nastavne materijale i koncept obuke u tu svrhu.

Bolonjski proces ima za cilj povećanje usklađenosti obrazovnih sistema i standarda kvaliteta u Evropi. Jedan od prioriteta koncepta EUROPIA jeste ponovno razmatranje prethodno pripremljenih pedagoških materijala, sa naglaskom na slična tumačenja nacionalnih i evropskih istorija, kultura, politika i drugih aspekata iz interdisciplinarnе perspektive. Vodič teži da razvije kompetencije univerzitetskih nastavnika za ovu svrhu, opisujući predložene pristupe u podučavanju društveno-kulturne evolucije evropskih vrednosti, principa i identiteta.

Ovaj projekat je nastao kao odgovor na zajedničko prepoznavanje potrebe članica konzorcijuma za dodatnim angažovanjem u formulisanju i pripremi kvalitativno novih obrazovnih materijala. Njihov osnovni cilj jeste izgradnja mostova za bolje razumevanje nacionalnog nasleđa, kultura i tradicija evropskih zemalja koje doprinose postojanju evropske dimenzije. Iako je središte projekta proces evropskih integracija, pristup u kreiranju obrazovnih materijala u ovom projektu je inkluzivan, jer uzima u obzir perspektivu i zemalja članica EU i onih koje to još nisu, sa ciljem dostizanja istinski ujedinjene Evrope. Ovaj projekat se nadovezuje i proširuje znanja i obrazovne materijale koje je inicirala većina članica konzorcijuma u okviru projekta *Ponovno otkrivanje „Nove Evrope“: Letnja škola na točkovima o prekograničnoj istoriji i politici Balkana i Centralne i Istočne Evrope* 2020-1-PL01-KA203-081999 (*ReNewEurope*), finansiranog kroz program Erasmus+ Evropske unije. U okviru tog projekta, partneri su razvili četiri tematska obrazovna paketa:

1) Manjine i većine.

Nastavni materijali nude sociološku i istorijsku perspektivu o brojnim sociokulturnim fenomenima u vezi sa identitetima i društvenim odnosima između različitih društvenih (manjinskih i većinskih) grupa u evropskim državama.

2) Vladavina prava i evropske integracije.

Nastavni materijali fokusiraju se na razvoj, primenu i izazove u primeni principa demokratizacije i vladavine prava, posebno u regionalnim i globalnim kontekstima. Razumevanje

ovih istorijskih, pravnih i političkih pojmova od posebnog je značaja. Posebna pažnja posvećena je proučavanju načina na koji su se ove ideje razvijale u okviru procesa evropskih integracija.

3) Identitet i nacionalizam.

Nacionalizam predstavlja izazovan fenomen koji dodatno fragmentiše ovaj region. Pripremljeni materijali fokusiraju se na najvažnije procese u pojedinim državama analizirajući ih iz komparativne perspektive, ali i kritički preispitujući različite nacionalizme koji dele isti prostor. Otvaranje iskrenih diskusija trebalo bi da omogući istraživačima i nastavnicima da kreiraju novi kurikulum za ove složene procese, koji bi mogao da se koristi širom regiona.

4) Politika i religija,

Više od jednog veka, akademski konsenzus predviđao je opadanje religije kao društvene, a samim tim i političke sile. Ovo opadanje obrazlagano je kao rezultat modernizacije, naučnog i tehnološkog napretka, društvenog napretka ili komunističkih revolucija. Međutim, u praksi, religija nije pokazala gotovo nikakve naznake smanjenja svog značaja u javnosti.

Novi projekat “EUROPIA – Letnja škola na točkovima za društveno-kulturnu evoluciju evropskih vrednosti, principa, identiteta i svesti” proširuje bazu nastavnih materijala, dodajući tri nove teme:

I „EU u očima građana“ prepoznaje postojanje alternativnih narativa koji zahtevaju priznanje predstava koje EU stvara svojim delovanjem među običnim ljudima. Materijali imaju za cilj da predstave postojeće stavove o procesu evropskih integracija i iskoriste ih da otkriju razlike i sličnosti među evropskim zemljama, doprinoseći aktuelnom razumevanju Evropske unije.

Nastavni materijali ovog kompleta uključuju:

1. Uvod: Teorijske materijale o uticaju javnog mnjenja na evropske integracije i obrnuto.

2. Percepcija EU: Materijali o istraživanjima javnog mnjenja — Anketa o evropskim vrednostima (European Values Survey) i druge relevantne nacionalne i evropske ankete javnog mnjenja koje obuhvataju stavove građana prema relevantnim temama u vezi sa EU (podrška evropskim integracijama, proširenju, prihvatnaju evropskog identita, itd.). Ovakav pristup omogućava uporednu analizu između evropskih država.

3. Međusobna percepcija: Materijali o dva važna slučaja po zemlji koja su relevantna za percepciju o drugima unutar EU, predstavljaju i pozitivne i negativne slučajeve međusobnih percepcija i kako oni utiču na odnose među zemljama, njihovim građanima i političkim elitama.

II “Zajednička evropska kultura i nacionalni identitet: prijatelji ili protivnici?”
Materijali ukazuju na postojeće veze između elemenata nacionalnog identiteta koji doprinose

zajedničkom razumevanju zajedničke evropske kulture. Interakcija između evropske kulture i nacionalnih osećanja jedinstvenosti i pripadnosti obogatiće razumevanje učesnika o „jedinstvenosti” i „zajedništvu”.

Nastavni paket sadrži:

1. Uvodne materijale koji obuhvataju različite poglede na evropsku i nacionalne kulture, obrađene od strane učesnika projekta na inkluzivan i meritokratski način. Ovi materijali se bave razumevanjem zajedničkog evropskog identiteta.

2. Odlomke iz dela nacionalnih književnih junaka/inja i njihovih refleksija o Evropi. Materijali uključuju isečke iz dela Ortege i Gaseta, Maestua ili Unamuna, Ive Andrića, Dositeja Obradovića, Adama Mickijevića, Evgenija Lovineskua, Ljudevita Gaja i drugih.

3. Uporedna analiza nacionalnih mitoloških junaka: Materijali opisuju nacionalne mitološke junake i sadrže odlomke iz nacionalnih mitoloških pesama i priča. Mogu se koristiti za diskusiju o ulozi istine (*veritas*) i mita u izgradnji nacija i nacionalnom identitetu, kao i za preispitivanje predstava o Istoku i Zapadu u nacionalnim kulturama (Ko je dobar/loš? Hrišćani ili Osmanlije?).

4. Uporedna analiza nacionalnih i himne EU: Materijali opisuju nacionalne himne uz internet linkove za njihovo slušanje. Ovi materijali su korisni za učenje o nacionalnim simbolima, njihovim sličnostima i razlikama, poreklu, značenju i značaju, kao i njihovom odnosu prema evropskom i nacionalnim kulturnim nasleđima. Ostali nacionalni simboli (npr. zastave, novčići, markice ili novčanice) mogu se lako dodati u diskusiju.

III “Zajednička istorija EU i nacionalno istorijsko nasleđe: nemoguća misija?”

Materijali nude izvore za razumevanje složenih, preklapajućih i isprepletenih odnosa unutar Evrope koji su stvorili plodno tlo za integraciju. Ovaj nastavni paket ima za cilj da pruži obrazovne materijale koji istražuju otpornost i promene nacionalnih istorijskih interpretacija unutar različitih političkih sistema. Obrazovni materijali koji pružaju takve primere mogu poslužiti kao polazište za diskusiju o potencijalnoj konstrukciji zajedničke istorije EU.

Ovaj paket omogućava uporednu analizu udžbenika istorije iz različitih vremenskih perioda o istim događajima na nacionalnom nivou:

1. Periodi velikih dostignuća — istorijska interpretacija ključnih istorijskih događaja za nacionalnu istoriju (obično događaji povezani sa osnivanjem ili „zlatnim dobom” države). Ovi materijali sadrže isečke o tome kako se ista istorija prepričavala unutar različitih političkih okruženja.
2. Isecci koji opisuju svetske ratove u udžbenicima — sažeti primeri istorijskih interpretacija Prvog svetskog rata u različitim evropskim zemljama.

3. 3. Evropsko ujedinjenje (integracija) – sažeti primeri ili kratke lekcije (ako je primenljivo) o evropskim integracijama prisutnim u trenutno korišćenim udžbenicima u zemljama učesnicama projekta.

Deo 2: Organizacioni aspekt letnjih škola

Koncept EUROPIA predstavlja nastavak koncepta ReNewEurope, razvijenog u okviru prethodnog projekta finansiranog iz programa Erasmus+ sa ciljem jačanja kapaciteta i svesti univerzitetskih nastavnika za organizaciju letnjih škola i unapređenje redovne nastave u oblasti evropskih studija (shvaćenih u širem smislu) kroz izradu relevantnih nastavnih materijala. Oba projekta, EUROPIA i ReNewEurope, imaju slične ciljeve – promociju evropskih vrednosti, normi i identiteta, prevazilaženje stereotipa u univerzitetskom obrazovanju, uz istovremeno očuvanje kritičkog mišljenja i objektivnog pristupa istraživanju i nastavi u okviru evropskih studija.

U prethodnom projektu (ReNewEurope) razvili smo materijale i primere kurseva u okviru četiri široka modula: 1. Manjine i većine, 2. Identitet i nacionalizam, 3. Vladavina prava i 4. Politika i religija. Kao što je objašnjeno u uvodnom delu Vodiča, u okviru koncepta EUROPIA, tri nova modula su kreirana:

1. EU u očima građana
2. Zajednička evropska kultura i nacionalni identitet: prijatelji ili protivnici?
3. Zajednička istorija EU i nacionalno istorijsko nasleđe: nemoguća misija?

U okviru svakog modula kreiran je set nastavnih materijala koji se mogu koristiti za realizaciju različitih predavanja, radionica, seminara, simulacija itd, kako u okviru letnje škole, tako i u redovnim kursovima na visokoškolskim ustanovama. Imajući u vidu slične ciljeve projekata ReNewEurope i EUROPIA, nastavni materijali i primeri kurseva razvijeni u okviru oba projekta mogu se kombinovati u jednu letnju školu ili univerzitetski kurs/program, ali se mogu koristiti i nezavisno jedan od drugog. Na korisniku je da prilagodi materijale i resurse sopstvenim potrebama. Resursi projekta ReNewEurope su dostupni na <https://moodle.reneweurope-project.eu/>, dok se resursima projekta EUROPIA može pristupiti putem linka <https://www.europiaproject.eu/>.

U narednim redovima predstavljamo neke ključne organizacione aspekte koji se preporučuju za efikasan i održiv razvoj i sprovođenje letnje škole EUROPIA.

Ovaj deo sadrži informacije o sledećem: ko su korisnici letnje škole — objašnjenje ko su učesnici; preporučeno trajanje i format letnje škole; predlozi u vezi sa lokacijom i smeštajem; kao i informacije o strukturi letnje škole (kako je raspored organizovan, kako su časovi grupisani i

realizovani). Čitaoci će u ovom delu pronaći pregled različitih organizacionih scenarija za realizaciju kurikuluma, uzimajući u obzir prethodno obrazovanje i iskustvo učesnika, dostupnost predavača, kao i metode za podsticanje interakcije i umrežavanja.

Učesnici

Letnje škole EUROPIA su pre svega namenjene mladima, uključujući svršene srednjoškolce, kao i studente osnovnih, master i doktorskih studija. Iako se očekuje da će studenti društvenih i humanističkih nauka biti posebno zainteresovani za teme EUROPIA letnje škole, učesnici iz drugih oblasti studija takođe su rado pozvani da učestvuju. Organizatori letnje škole trebalo bi da iskoriste svoje veze sa visokoškolskim institucijama širom Evrope koje su spremne da pomognu u regrutovanju studenata i promociji planirane letnje škole.

S obzirom na to da EUROPIA teži ka razbijanju stereotipa, promociji prihvatanja „drugog“ i isticanju zajedničkih vrednosti, istorijskog nasleđa i kulturne povezanosti, letnje škole zasnovane na ovom konceptu treba da obezbede platformu za susrete učesnika, predavača i studenata iz različitih nacionalnih konteksta širom Evrope.

Cilj ovih škola je dvojak: da se obrade teme koje su obuhvaćene modulima škole i da se učesnici suoče sa stereotipima i predrasudama koje mladi ljudi često imaju prema svojim vršnjacima iz različitih delova Evrope. Stoga, poželjno je da unutar svakog modula letnje škole budu mešovite grupe studenata. To znači da učesnici treba da dolaze iz različitih zemalja i regiona Evrope, obuhvatajući i „Staru“ i „Novu“ Evropu.

Trajanje letnje škole

Idealno trajanje letnje škole je dve nedelje (14 dana). Ovaj vremenski okvir omogućava postizanje dva glavna cilja: obrazovnog i socijalizirajućeg. Obrazovni cilj fokusira se na nastavu i istraživanje relevantnih tema, dok cilj socijalizacije omogućava učesnicima (predavačima i polaznicima) priliku da se povežu, uče iz međusobnih iskustava i izgrade snažnu akademsku mrežu. Ova kombinacija pristupa pomaže u ravnoteži radnog opterećenja i sprečava da se učesnici osećaju preopterećeno.

S obzirom na to da se učesnici letnje škole verovatno ne poznaju međusobno, važno je stvoriti prilike za njihovo povezivanje i uspostavljanje pozitivnog okruženja za rad i učenje. Stoga, program bi trebalo da počne događajem za upoznavanje (*ice-breaker*), kao što je grupna večera ili neka druga društvena aktivnost, predviđena odmah na početku. Događaj može imati oblik predstavljanja jednog nacionalnog obeležja – učesnici mogu prikazati aspekte svog nacionalnog nasleđa kao što su tradicije, običaji, kuhinja, muzika, ples, odeća, artefakti ili bilo koji drugi značajni elementi. Nakon programa, događaj se može organizovati tako da svaki učesnik predstavi nešto o drugim kulturama koje je usvojio tokom letnje škole. Program bi trebalo da uključuje brojne vannastavne aktivnosti, kao i nastavu izvan učionice.

Format

Idealno je da se letnja škola održava uživo, jer najbolje podržava naše pedagoške metode i pristupe (detaljno opisane u delu 3). Ovaj format omogućava kombinaciju teorijskog i praktičnog učenja kroz predavanja, radionice i seminare. Uživo format poboljšava interaktivno predavanje i grupne vežbe, pružajući visoko-stimulativno okruženje. Međutim, ukoliko se dese nepredviđeni događaji poput pandemije COVID-19, letnja škola može se prilagoditi onlajn ili hibridnom modelu. U takvim slučajevima, sesije će se održavati putem onlajn platformi kao što su Zoom ili MS Teams, EUROPIA platforma, uz dodatne intervale za učenje po sopstvenom tempu (self-paced learning) između sastanaka.

Lokacija i smeštaj

Izbor lokacije za letnju školu ključan je ne samo za njenu promociju i ukupni uspeh, već i za unapređenje iskustva učenja. Idealno, trebalo bi da se održi u jednoj od novijih evropskih zemalja, pružajući učesnicima priliku da se upuste u društveni i kulturni život regiona. Povoljna lokacija podrazumeva laku dostupnost, poput blizine međunarodnih aerodroma ili železničkih stanica. Takođe, s obzirom na to da će učesnici verovatno iskoristiti ovu priliku i za učenje i za odmor, preporučuje se da letnja škola bude smeštena u turistički prijateljskom području koje je pristupačno i lako dostupno avionom ili vozom.

Smeštaj bi trebalo da bude organizovan tako da svi učesnici borave na istoj lokaciji, idealno sa zajedničkim prostorom u kojem mogu da se okupljaju van formalnih sesija. Ovakvo okruženje će podstaći društvene interakcije, razviti osećaj zajedništva i obezbediti prostor za grupni rad.

Struktura letnje škole

Raspored u uživo formatu može biti organizovan tako da se nastava održava tokom radnih dana (ponedeljak-petak), uz dodatne vannastavne aktivnosti, dok su vikendi (subota i nedelja) posvećeni društvenim događanjima i putovanjima.

Dnevni raspored treba da bude prilagođen obrazovnim i kulturnim iskustvima učesnika. U zavisnosti od dostupnosti predavača i homogenosti učesnika, časovi mogu biti organizovani za celu grupu ili manje grupe.

U prvom scenariju, svi učesnici pohađaju iste časove svakodnevno kao jedna grupa, čime se obezbeđuje da svi dobiju dosledne informacije prema nastavnom programu. Ovaj format omogućava maksimalno profesionalno umrežavanje i razmenu različitih stavova i ideja. Takođe, uključuje saradnju u podgrupama, pri čemu se učesnici dele u manje grupe za specifične zadatke. Ovaj format zahteva uključivanje dva glavna predavača koji će moderirati diskusije i radionice, uz dodatne predavače za specifične teme.

Drugi scenario podrazumeva organizovanje paralelnih časova, što omogućava učesnicima da biraju časove na osnovu svojih interesovanja, čime se formira nekoliko grupa učesnika. Svaka grupa bi bila koherentnija, a određene teme bi se mogle dublje obraditi. Ovaj format zahteva uključivanje većeg broja predavača za specifične teme nego u prethodno opisanoj strukturi.

Treći scenario može uključivati hibridnu strukturu. U prvom delu letnje škole, svi učesnici bi bili u jednoj grupi i pohađali zajednička predavanja i radionice o opštim i sveobuhvatnim temama. Trećeg dana letnje škole, učesnici bi bili podeljeni u 2-4 grupe i pohađali jedan od modula tokom pet dana. U poslednja dva dana, grupe bi se ponovo spojile u jednu i razmenile svoja iskustva i usvojena znanja.

Struktura letnje škole

STRUKTURA	POZITIVNE STRANE	NEGATIVNE STRANE	POTREBNI RESURSI
JEDNA GRUPA koja uključuje sve učesnike	- Konzistentne informacije za sve učesnike - umrežavanje svih učesnika - šira perspektiva	- Nastava treba da se prilagodi nivou znanja svih učesnika, što onemogućava dubinsku analizu - Smanjena individualna pažnja i raznovrsnost tempa učenja (demotivacija učesnika koji su na nižem ili višem nivou znanja)	- (najmanje) dva glavna predavača - predavači za specifične teme (2 po temi x broj tema/grupa)

VIŠE GRUPA u skladu sa interesovanjima učesnika	-Specijalizacija učesnika -Mogućnost dubinskog sagledavanja relevantnih tema -Snažnija interakcija	-smanjena kohezija i umrežavanje -propuštene prilike za učenje	-predavači za specifične teme (2 po temi x broj tema/grupa)
JEDNA GRUPA I NEKOLIKO PODGRUPA	- upoznavanje svih učesnika i razmena njihovih iskustava - osigurana specijalizacija i konzistentnost u informacijama koje se pružaju učesnicima	- Zahteva dosta resursa u smislu logistike i predavača - ograničen kontinuitet	- (najmanje) dva glavna predavača - predavači za specifične teme (2 po temi x broj tema/grupa)

Alternativni način grupisanja učesnika letnje škole nije zasnovan na njihovim interesovanjima, već na njihovom znanju i akademskom nivou. Na primer, diplomci srednjih škola i studenti osnovnih studija mogli bi biti grupisani za učešće u programu letnje škole na osnovnom nivou. S druge strane, napredniji program letnje škole mogao bi biti prilagođen studentima master i doktorskih studija. Odluka o grupisanju učesnika na ovaj način trebalo bi da zavisi od procene organizatora o nivou interesovanja, dostupnosti kvalifikovanih predavača i specifičnim potrebama potencijalnih učesnika letnje škole.

Ovakva podela u grupe zahteva nekoliko dodatnih koraka: procenu nivoa znanja i iskustva učesnika, definisanje kriterijuma za grupisanje, prilagođavanje nastavnog plana/modula i dodeljivanje relevantnih ishoda učenja. Pošto neki od ovih kriterijuma (npr. nivo složenosti materijala i ishodi učenja) već postoje za materijale razvijene u ReNewEurope i EUROPIA projektima, moguće je primeniti ih i ovde.

Angažovanje učesnika pre i tokom letnje škole

Učesnicima se mogu dostaviti materijali za čitanje pre početka letnje škole, idealno barem mesec dana unapred. Pripremi se može pristupiti na dva načina. Prvo, ako učesnici imaju različito obrazovanje i različite nivoe znanja, materijali treba da pomognu u prevazilaženju tih praznina u razumevanju. Drugi način je, ako je grupa homogena i već ima znanje o temi letnje škole, materijali poslani unapred mogu stimulisati diskusije od samog početka i angažovati učesnike čak i pre nego što letnja škola počne.

U zavisnosti od obrazovanja i iskustva učesnika, organizatori takođe mogu podstaknuti učesnike da pripreme kratke prezentacije o svom relevantnom radnom iskustvu za specifične diskusije u okviru nastave.

Kako bi se obezbedio angažman učesnika, letnja škola treba obuhvatiti različite formate predavanja i radionica. Preporučuje se da se predavanja zakazuju pre radionica, diskusija i sličnih aktivnosti, naročito ako učesnici nisu dovoljno upućeni u temu. Međutim, ova predavanja treba da budu ograničena na kratke uvode. Nastavne aktivnosti (npr. predavanja, radionice, simulacije...) treba da se dopune dodatnim aktivnostima, kao što su posete muzejima i spomenicima, ili gledanje filmova ili pozorišnih predstava, o kojima se može diskutovati kasnije u grupi i kombinovati sa, na primer, *storytelling*-om kao nastavnim metodom.

Dodatno, istaknuta ličnost (keynote speaker) može otvoriti letnju školu, dok bi gostujući predavač, kao što je političar ili stručnjak iz određenog područja, mogao održati radionicu ili diskusiju na kraju prve nedelje. Ovaj pristup omogućava učesnicima da uživaju u različitim aktivnostima i nastavnim metodama tokom celog programa.

Deo 3: Obrazovni plan za izvođenje nastavnog procesa u okviru letnje škole na točkovima

Važno je napomenuti da će ovaj deo Vodiča i naredne sekcije razmatrati cilj kreiranja novog programa za studente koji obuhvata sveobuhvatan, uzbudljiv i angažujući obrazovni put. Program ima za cilj da pomogne studentima da razumeju i cene evropske vrednosti solidarnosti, tolerancije, integracije i saradnje (i druge). Kao rezultat, program će učesnicima omogućiti da prevaziđu predrasude i stereotipe i da poštuju individualne razlike. Stoga, veštine i kompetencije koje nastavnici treba da imaju ili steknu kroz druge obuke (poput pilot-programa letnje škole na točkovima koju su organizovali učesnici projekta EUROPIA 2024. godine u Varšavi) trebalo bi da odražavaju ovu sveobuhvatnu ideju.

Preliminarni zahtevi

Proizvedeni obrazovni materijal obogaćuje opseg didaktičkih materijala, primenjujući multidimenzionalni pristup i omogućavajući uporedno učenje na više nivoa. On pruža uporedne analize na nivou države, između država, između država i EU, kao i na svim nivoima analize EU. Korišćenje obrazovnih materijala ne zahteva preliminarne pripreme. Ipak, preporučuje se da studenti budu prvo upoznati sa osnovnom idejom projekta, koji teži sledećim ciljevima:

- prepoznavanje uloge postojećih predrasuda i stereotipa koji i dalje određuju prirodu političkih i društvenih odnosa među zemljama EU;
- težnja ka dubljem razumevanju istorije i politike zemalja učesnica projekta, kao i EU;
- prepoznavanje specifičnosti zemalja iz perspektive inkluzivnosti i otvorenosti;
- razumevanje da je EU praktičan pokušaj da se u Evropi pomeri akcenat sa konkurencije i rivaliteta ka saradnji i razvoju;
- isticanje sličnosti među državama i pružanje osnova za upoređivanje njihovih istorijskih i političkih procesa;
- naglašavanje nacionalnih pristupa istim, sličnim ili zajedničkim događajima s ciljem razumevanja pokretača delovanja i njihovih posledica na nacionalnom, regionalnom i evropskom nivou.

Ciljevi

Obrazovni materijali su proizvedeni na nediskriminativan i inkluzivan način. Njihov krajnji cilj je da podstaknu kritičko razmišljanje, dubinsku analizu i razvijanje svesti u vezi sa istorijskim procesima i političkim i društvenim razvojem u zemljama obuhvaćenim projektom, kao i na evropskom nivou. S obzirom na karakter obrazovnog sadržaja, očekuje se da obrazovni materijali podstaknu empatično razumevanje političkih procesa u zemljama učesnicama projekta, koji će moći da raspravljaju o problemima izvan očiglednih i površnih percepcija dominirajućih predrasuda i stereotipa.

Polaznici bi trebalo da steknu veštine prepoznavanja ne samo predloženih rešenja na nacionalnom nivou, već i da istraže njihove uzroke i, što je najvažnije, primene uporednu analizu u potrazi za pokretačima koji stvaraju zajedničke ili različite političke, društvene i/ili ekonomske ishode.

Polaznici mogu obogatiti svoje znanje o temama obuhvaćenim obrazovnim materijalima na nacionalnom, regionalnom i evropskom nivou. Na taj način, oni će kritički procenjivati postojeću retoriku u nacionalnoj politici i prepoznavati primenu jeftine, površne i/ili lažne retorike koja ima za cilj povećanje tenzija među evropskim zemljama.

Obrazovni materijali takođe imaju za cilj proširivanje znanja polaznika o temama koje se razmatraju, pokrivajući društvene, istorijske i političke procese zemalja učesnica projekta. U tom smislu, polaznici će steći dublje, iako epizodično, znanje o istorijskim, političkim i društvenim procesima, što će podstaći pažljivije i manje antagonističke refleksije o dešavanjima u drugim zemljama.

Srž projekta fokusira se na izlaganje različitih pristupa i reakcija na pitanja od zajedničkog interesa. Oni otkrivaju zajedničko iskustvo i zajednicu sudbine koja ima specifičan, iako izazvan istim faktorima, uticaj na razvoj događaja u državama obuhvaćenim projektom. Stoga, svest o tim faktorima i dublje znanje doprinose reflektivnijoj i umerenijoj proceni političkih, istorijskih i društvenih realnosti zemalja učesnica projekta.

Kroz obrazovne materijale, polaznici takođe mogu razviti kompetencije za rešavanje problema. Postaću svesni nijansi i implikacija koje određuju političke procese. Stoga, biće podstaknuti da se uzdrže od preuranjenih i pojednostavljenih zaključaka. Umesto toga, biće ohrabreni da istraže puteve za bolje razumevanje i, shodno tome, rešavanje političkih i društvenih problema.

Tehničke strane procesa obuke

Obrazovni proces podrazumeva učešće i aktivno angažovanje polaznika/studenta. Dok proizvedeni obrazovni materijali obrađuju savremene i intelektualno inspirativne teme, upravo kroz svesno angažovanje i učešće učesnici mogu maksimalno iskoristiti aktivnosti. Obrazovni paketi sadrže ravnomerno akumulirane, obrađene i sintetisane obrazovne materijale na pomenute tri teme. Svaki obrazovni paket (OP) sastoji se od zasebnih obrazovnih jedinica, koje se mogu praktično koristiti kao odvojena predavanja ili kursevi oko kojih se mogu organizovati različiti oblici obrazovanja. Dužina svake teme zavisi od interesa i odlučnosti trenera. To je zato što relativno autonomne teme u OP-ima omogućavaju korišćenje svakog materijala kao centralne tačke za opširnije diskusije o temama. Istovremeno, teme unutar svakog OP-a čine logički i koherentan skup znanja koji razrađuje obrađene teme.

U praktičnom smislu, obrazovni proces zahteva trenere koji su zainteresovani za sadržaj pripremljenih OP-a. Potrebno je formirati grupu polaznika koji iskreno žele da se bave temom. Iako obrazovni materijali omogućavaju određenu fleksibilnost u pogledu broja učesnika, preporučujemo da obrazovni proces ne bude proširen na više od 15-20 učesnika. Ovakav pristup čuva deliberativnu prirodu kursa i osnovne pretpostavke o aktivnom učešću svih polaznika. Praktični obrazovni detalji, scenariji i najbolje prakse biće uključeni u Priručniku.

Tematski sadržaj trening modula

Trening paket (TP) pruža akademskoj zajednici resurse za korišćenje tokom Letnje škole na točkovima iz evropske istorije, prava i politike, sa ciljanom pažnjom na zajedničke evropske vrednosti, principe, identitet i svest. Materijali se takođe mogu koristiti u redovnim univerzitetskim kursevima. Paket uključuje:

- Materijale za trening – materijale koji se mogu koristiti tokom letnjih škola na točkovima. Oni uključuju materijale koji se koriste za predavanja i za učenje kod kuće;
 - Primere i slučajeve koji omogućavaju bolje razumevanje obrađivanog gradiva;
 - Interaktivne vežbe, pitanja i testove koji će pomoći studentima da primene naučeno gradivo.
- Vodič i Priručnik dalje proširuju obrazovne materijale, usmeravajući njihove ciljeve, sadržaj i primenu.

Trening paket (TP) 5. Obrazovni materijal „EU u očima građana“ pokriva pitanja percepcije EU u zemljama učesnicama projekta. Drugi deo paketa sadrži studije slučaja za svaku od zemalja:

Bugarska: Uticaj Paketa mobilnost (Mobility Package); Društvene reakcije Bugarske ka Austriji nakon odluke o delimičnom pristupanju Šengen zoni 1. marta 2024; Pristupanje evrozoni;

Hrvatska: Pristupni pregovori Hrvatske i pitanje hrvatsko-slovenačke granice; Hrvatska i Republika Irska;

Poljska: Direktiva o upućivanju radnika i podele Istoka i Zapada; Iniciranje procedure po članu 7 Ugovora o Evropskoj uniji od strane Evropske komisije protiv Poljske;

Rumunija: Društvene reakcije Rumunije ka Austriji nakon pristupanja Rumunije Šengen zoni 1. januara 2023; Evropa u dve/više brzina iz rumunske perspektive;

Srbija: Dinamika srpsko-mađarskih odnosa u svetlu pristupanja Srbije EU; Dinamika srpsko-hrvatskih odnosa u svetlu pristupanja Srbije EU;

Španija: Kriza evra; Izbeglička kriza.

TP6 Obrazovni materijal „Zajednička evropska kultura i nacionalni identitet: prijatelji ili protivnici?“ sadrži brojne kartice država koje se sastoje iz sledećih delova: 1. Uvod: Kulturološke determinante; 2. Isečci iz nacionalne literature o glavnim junacima i njihovim pogledima na Evropu; 3. Uporedna analiza nacionalnih mitoloških junaka (uvodni deo i izabrana priča); 4. Uporedna analiza nacionalnih i himne EU.

TP7 Materijali „Zajedička istorija EU i nacionalno istorijsko nasleđe: moguća misija?“ nudi mogućnost istraživanja otpornosti i promene nacionalnih istorijskih interpretacija unutar različitih političkih sistema. Obrazovni materijali nude primere koji mogu služiti kao početna tačka za diskusiju o potencijalu za izgradnju zajedničke istorije unutar EU. Trening paket je podeljen na sledeće delove koji sadrže relevantne materijale za svaku od zemalja učesnica projekta: 1. Period velikih dostignuća; 2. Nacionalne perspektive Prvog svetskog rata iz različitih perioda (međuratni period, period nakon Drugog svetskog rata i period po okončanju Hladnog rata); 3. Perspektive evropskog ujedinjenja.

Deo 4: Didaktika

Metodologija letnje škole obuhvata različite međusobno povezane komponente kako bi se uspostavio kohezivan obrazovni sistem. Nastavna strategija obično počinje sa (1) frontalnim predavanjima koja se fokusiraju na prenošenje teorijskog znanja neophodnog za osnovno razumevanje. Ova predavanja se dopunjuju sa (2) praktičnim sesijama koje uključuju praktične aktivnosti zasnovane na scenarijima iz Europa Trening paketa, omogućavajući studentima da kontekstualizuju informacije, primene svoje veštine i efikasno razvijaju kompetencije. Pored toga, strategija uključuje organizovanje različitih poseta muzejima, spomenicima i političkim i pravosudnim institucijama kako bi se studentima predstavile teme kroz *storytelling* i učenje na otvorenom.

Učesnici su podeljeni u tri grupe: edukatore (uključujući naučnike, univerzitetske profesore i iskusne nastavnike), mlade naučnike (doktorande i master studente) i studente osnovnih studija. Ova segmentacija je ključna za efikasno adresiranje motivacija, potreba i sposobnosti svake grupe. U skladu sa pristupom kombinovanog učenja (blended learning), program integriše predavanja, radionice, diskusije i e-učenje koji su strateški raspoređeni pre, tokom i nakon svake sesije kako bi se unapredilo obrazovno iskustvo.

Pedagoški pristupi u okviru EUROPIA projekta

Iako Erasmus+ projekat EUROPIA obuhvata različite pedagoške pristupe u zavisnosti od njihove relevantnosti za određene teme ili oblasti, njegov primarni fokus je na najsavremenijem obrazovnom modelu koji naglašava kreativnost studenata i njihov sveobuhvatan razvoj. Poseban akcenat stavlja se na prelazak sa nastavnički orijentisanog modela na pristup usmeren na studente, uz korišćenje različitih komunikacionih metoda i tehnologija radi unapređenja obrazovnog iskustva.

Liberacionizam: Ovaj inovativni pristup, koji je započeo Paulo Freire, ima za cilj da transformiše škole u demokratske institucije u kojima studenti imaju centralnu ulogu. U takvom okruženju, nastavnici postaju i učenici, sarađujući na svim temama, koje se ponekad mogu i zajednički definisati. Ovaj pristup podstiče studente da svoja znanja izraze na različite načine, uključujući performanse i dramske predstave. Iako se tokom nastave primenjuju različite pedagoške tehnike, poseban naglasak stavlja se na studentske prezentacije i aktivno učešće.

Socijalni konstruktivizam: Ovaj savremeni pristup naglašava saradnju između nastavnika i učenika kao aktivnih učesnika u procesu učenja. Zasniva se na teorijama Leva Vigotskog i polazi od pretpostavke da je učenje zajednički poduhvat u kome nastavnici i učenici utiču jedni na druge. Nastava obično kombinuje različite metode podučavanja preuzete iz ranijih obrazovnih modela. Nastavnici usmeravaju i motivišu učenike kroz interaktivne aktivnosti, čime se podstiče dinamično i uzajamno okruženje za učenje.

Konstruktivizam: Ovaj pristup u potpunosti stavlja fokus na učenika kao aktivnog učesnika u učenju. Promovisan od strane Žana Pijažea, konstruktivizam podstiče učenike da se duboko angažuju u obradi sadržaja putem istraživanja, postavljanja pitanja i projektno orijentisanog učenja. Od nastavnika se očekuje da budu inovativni i kreativni, da osmišljavaju aktivnosti koje maksimalno uključuju učenike i podstiču njihovo samostalno učenje. Ova metoda daje prednost izražavanju učenika u odnosu na nastavnički monolog, čime se promoviše individualizovano iskustvo učenja.

Biheviorizam: Kao najtradicionalniji pedagoški pristup, biheviorizam stavlja nastavnika u centar kao primarni izvor znanja. Razvijen od strane istraživača kao što su Torndajk, Pavlov i Skinner, ovaj model se u velikoj meri oslanja na direktnu nastavu, pri čemu se od učenika očekuje da slede uputstva nastavnika. Iako je pretežno zasnovan na predavanjima, uključuje i tehnike kao što su ponavljanje, demonstracija i modelovanje. Povremeno, učenici mogu prezentovati svoje znanje, ali se akcenat i dalje zadržava na nastavi koju vodi nastavnik.

Integracija digitalne tehnologije: Projekat uzima digitalne tehnologije kao sredstvo za unapređenje procesa učenja, oslanjajući se na savremene komunikacione mreže kako bi se kreiralo interaktivno i kolaborativno učenje unutar digitalno povezanih zajednica.

Projekat takođe uvažava smernice UNESCO-a iz 2010. godine, koje promovišu iskustveno učenje, *storytelling*, obrazovanje zasnovano na vrednostima, istraživačko učenje, odgovarajuće metode evaluacije, rešavanje problema sa fokusom na budućnost, učenje na otvorenom i rešavanje problema u lokalnoj zajednici.

Nastavne metode

Najčešće korišćene nastavne metode uključuju:

- Predavanje: Prikazivanje strukturisanog sadržaja radi sticanja osnovnog znanja.
- Prezentacija: Vizuelno i usmeno izlaganje informacija radi lakšeg razumevanja.
- Modifikovano predavanje: Kombinovanje tradicionalnog predavanja sa interaktivnim elementima.
- Brainstorming: Podsticanje kreativnog razmišljanja i generisanja ideja u saradničkom okruženju.
- Grupna diskusija: Vođenje dijaloga među studentima kako bi se sagledale različite perspektive.
- Simulacija: Kreiranje realističnih scenarija radi iskustvenog učenja.
- Debata: Razvijanje kritičkog mišljenja i veština argumentacije.
- Role Play: Preuzimanje različitih uloga radi razumevanja tuđih stavova i pozicija.
- Studija slučaja: Analiziranje stvarnih primera radi primene teorijskih koncepata.

Korišćenje različitih nastavnih metoda olakšava proces učenja i pomaže studentima da savladaju zadatke koji su pred njima. Da bi odabrali odgovarajuću metodu, predavači moraju da razumeju prednosti i nedostatke svake metode, kao i da utvrde uslove za njenu primenu.

Moderne strategije nastave

Savremena nastava stavlja akcenat na samostalno istraživanje učenika, fokusirajući se na probleme, motivaciju i povezivanje sadržaja sa svakodnevnim životom. Na primer, predavači moraju adresirati razlike i sličnosti među zemljama kada govore o multikulturalizmu. Ova promena zahteva od predavača da se prilagode i učine učenje interaktivnijim, posebno u interkulturalnim i multikulturalnim okruženjima. Takva okruženja zahtevaju širok spektar pedagoških metoda, raznovrsne pristupe i praktične tehnike.

Interaktivna nastava

Interaktivnu nastavu karakterišu različite aktivnosti koje aktivno uključuju učenike/studente. Ključni faktori ove vrste nastave su:

- Razmenu iskustava: Deljenje znanja i stavova između učenika i nastavnika.
- Povezivanje sadržaja sa iskustvom: Povezivanje nastavnog sadržaja sa ličnim iskustvima učenika.
- Saradnju i partnerstvo: Podsticanje okruženja za zajedničko učenje.

- Jednakost i poštovanje: Izgradnja odnosa zasnovanih na demokratskim principa učenja.

Interaktivne metode nastave su tradicionalne, ali su usmerene na učenika, i uključuju:

- Upoznavanje učesnika: Aktivnosti koje pomažu učesnicima da se upoznaju.
- Učenje u malim grupama: Olakšavanje učenja i saradnje u malim grupama.
- Nastava kroz projekte: Angažovanje učenika na projektima koji zahtevaju aktivno rešavanje problema.
- Nastava zasnovana na problemima: Podsticanje učenika da rešavaju stvarne probleme.
- Savremena tehnologija: Uključivanje digitalnih alata u nastavu kako bi se unapredilo učenje i podučavanje.
- Sveobuhvatni modeli aktivnosti: Korišćenje različitih aktivnosti koje odgovaraju različitim stilovima učenja.

Moderne pedagoške metode

EUROPIA koncept savetuje da se koriste savremene pedagoške metode poput učenja zasnovano na istraživanju, obrnuta učionica (*flipped classroom*), kolaborativno učenje i nastava zasnovana na projektima.

Učenje zasnovano na istraživanju: Ova metoda podrazumeva identifikaciju istraživačkog problema, postavljanje ciljeva i hipoteza, sprovođenje istraživačkih procedura, testiranje hipoteza, tumačenje rezultata i izvlačenje zaključaka. Učenike podstiče da se dublje uključe u sadržaj kroz istraživanje tema koje ih zanimaju, prateći strukturisani istraživački proces. Ova metoda je posebno korisna, na primer, prilikom učenja o kulturi i istoriji drugih zemalja.

Obrnuta učionica (*flipped classroom*): U ovom pristupu, novi sadržaji se uče van učionice korišćenjem unapred pripremljenih digitalnih materijala. Vreme provedeno u učionici koristi se za diskusiju o proučenim temama, vežbanje stečenih veština, razjašnjavanje nejasnoća i sprovođenje dodatnih istraživanja. Ova metoda podstiče aktivno učenje i maksimalno koristi vreme u učionici za interakciju i zajednički rad.

Kolaborativno učenje: Učenici rade zajedno u parovima ili manjim grupama (do šest osoba) kako bi rešavali zajedničke probleme, istraživali teme ili razvijali nove ideje. Ovaj pristup pomaže učenicima da prepoznaju i uvažavaju individualne razlike, prihvate različita mišljenja i razvijaju veštine timskog rada.

Nastava zasnovana na projektima: Ova metoda podrazumeva da učenici samostalno istražuju određeni problem tokom dužeg vremenskog perioda. Uključeni su u sve faze istraživanja – od osmišljavanja do prezentacije rezultata – i obično se bave interdisciplinarnim pitanjima koja su povezana sa stvarnim životnim okruženjem. Ovaj pristup podstiče kritičko mišljenje, rešavanje problema i samostalno učenje.

Primena na letnjoj školi

Letnja škola stavlja poseban akcenat na metode nastave koje zahtevaju aktivno učešće studenata u procesu učenja. Učesnici se najčešće organizuju u grupe od dvoje do četvoro, a u zavisnosti od teme i obima zadatka, grupe mogu brojati i do šest članova. Podstiče se raznolikost u okviru grupa kako bi se obogatilo iskustvo učenja kroz razmenu različitih perspektiva i iskustava. Na taj način, učesnici imaju priliku da preispitaju i prošire sopstvena stanovišta kroz aktivne diskusije.

Program kombinuje teorijski i praktični rad kroz predavanja, radionice i seminare. Učesnici mogu očekivati miks interaktivne nastave i grupnih vežbi.

Primeri aktivnosti:

1. Analiza teksta i debata: Trener bira reprezentativan tekst za analizu, nakon čega učesnici vode debatu. Tekstovi se mogu podeliti pre početka ili tokom trajanja letnje škole.
2. Studije slučaja: Učesnici izrađuju studije slučaja zasnovane na iskustvima iz svojih zemalja i prezentuju svoje nalaze. Studije mogu biti individualni ili timski projekti. Fokus je na rešavanju problema primenom historiografskih postupaka, poput poređenja dokumenata i izrade mapa.
3. Radionice: Učesnici se dele u grupe kako bi diskutovali o određenim temama. Svaka grupa zatim prezentuje svoje zaključke široj grupi, čime se omogućava sveobuhvatnije razumevanje obrađene teme.

Prilagođavanje za online format

Letnja škola se može realizovati u celosti ili delimično i u onlajn formatu. U ovom formatu, učesnici se podstiču da koriste interaktivne metode, prezentacije i druge digitalne alate, poput izrade mapa. Grupne sesije su osmišljene tako da naglašavaju diskusije slične onima u neposrednom okruženju, čime se obezbeđuje bogato interaktivno iskustvo. Projekat EUROPIA je razvio onlajn platformu koja sadrži sve materijale (trening pakete, vežbe itd.) namenjene za samostalno ili zajedničko učenje.

Kombinovano učenje (*Blended Learning*)

Kombinovano učenje predstavlja inovativni pedagoški model koji integriše tradicionalne metode nastave licem-u-lice sa različitim onlajn digitalnim alatima, kao što su virtuelne učionice uživo, učenje sopstvenim tempom, kolaborativno učenje i strimovanje multimedijalnih sadržaja (Roseth, Akcaoglu i Zellner, 2013; Al-Busaidi, 2013; Ramirez-Arellano, Bory-Reyes, Hernández-Simón, 2018). Ovakav pristup pomera fokus sa nastavnika kao glavnog izvora znanja ka obrazovanju usmerenom na studenta (Jani, Muszali, Nathan i Abdullah, 2018; apud Ibrahim i Nat, 2019).

Kombinovano učenje se izdvaja po svojoj sposobnosti da podstakne socijalnu interakciju između nastavnika i učenika, kao i među samim učenicima. Ono omogućava veću fleksibilnost i mobilnost u obrazovnom procesu, unapređuje pedagogiju i optimizuje troškove. Azizan (2010) navodi da kombinovano učenje stimuliše kritičko mišljenje, komunikaciju i saradnju.

Literatura identifikuje četiri glavna modela kombinovanog učenja pogodna za obrazovna okruženja:

1. **Rotacioni model** (*Rotation Model*): Načini učenja se smenjuju po unapred utvrđenom rasporedu, pri čemu je jedan od njih onlajn učenje.
2. **Fleksibilni model** (*Flex Model*): Sadržaj se pretežno prenosi putem interneta, što omogućava studentima da uče po fleksibilnom, personalizovanom rasporedu.
3. **Model samostalnog dopunjavanja** (*Self-Blend Model*): Učenici mogu da se uključe u izborne onlajn kurseve kako bi dopunili svoj obavezni obrazovni program.
4. **Obogaćeni virtuelni model** (*Enriched Virtual Model*): Učenje započinje isključivo putem interneta i kasnije se dopunjuje nastavom licem u lice (Staker i Horn, 2012).

Primena u letnjoj školi

Za EUROPIA letnju školu na točkovima, nastava uživo je najpoželjnija, jer omogućava studentima direktnu interakciju i obilazak mesta gde mogu učiti o kulturama, istorijama i politikama drugih zemalja. Međutim, ako mora da se uključi online učenje, fleksibilni model može biti odgovarajući upravo zbog svoje fleksibilnosti. Ovaj model osigurava da sav kursni sadržaj i dodatni bibliografski resursi budu dostupni online putem trening paketa, EUROPIA platforme i e-biblioteke. Studenti mogu izabrati aktivnosti uživo na osnovu svojih interesovanja, dok nastavnici mogu prilagoditi svoje lekcije u skladu sa potrebama studenata.

Priprema i pristup materijalima

Pre svake sesije uživo, nastavnici treba da pripreme set ključnih pitanja, koja će biti dostupna u online verziji programa škole nakon registracije učesnika na radionicu. Ova pitanja će voditi naredne diskusije, promovišući strukturiran, ali fleksibilan pristup učenju.

Nastavnici će takođe naglasiti relevantne online izvore za svaku temu. Studentima će biti preporučeno da pregledaju ove izvore i pripreme svoja zapažanja, podstičući proaktivan obrazovni pristup. Ovaj pristup ima za cilj da razvije kritičko mišljenje kroz predstavljanje različitih perspektiva tokom sesija.

Korišćenje multimedijalnih sadržaja u nastavi

Nastavnici mogu koristiti različite multimedijalne materijale, kao što su fotografije, audio-vizuelni zapisi i filmovi, kako bi poboljšali razumevanje i angažman. Ova integracija različitih medija podržava dublje razumevanje tema koje se obrađuju. Pored toga, stručnjaci i prestižni gosti koji nisu u mogućnosti da prisustvuju lično mogu učestvovati i doprineti online, čime se obezbeđuje širok pristup stručnim uvidima.

Nastavnik može odlučiti da kombinuje online i nastavu uživo, omogućavajući prilagođavanje prema specifičnim potrebama i kontekstu radionice.

Deo 5: Evaluacija i povratne informacije

Evaluacija i povratne informacije su ključni sastavni delovi svakog procesa učenja. One su nezamenjivi alati za osiguranje da se ciljevi učenja postignu i da se maksimiziraju koristi od treninga i učenja za sve učesnike u procesu.

Ove dve komponente su uključene u obrazovni proces EUROPIA letnje škole na točkovima kao deo svih obrazovnih modula.

Evaluacija ima za cilj da identifikuje snage i slabosti programa, čime omogućava prilagođavanje i poboljšanja za buduća izdanja i održavanje visokog standarda programa treninga. Kroz proces evaluacije, takođe možemo meriti stepen do kojeg su ciljevi letnje škole postignuti i njen uticaj na učesnike.

Povratne informacije koje učesnici pružaju igraju ključnu ulogu u organizovanju i poboljšanju obrazovnog procesa letnje škole, omogućavajući predavačima da identifikuju aspekte koji se mogu optimizovati kako bi se stvorilo prijatnije i praktičnije iskustvo učenja. One pružaju dublje

razumevanje potreba i očekivanja učesnika, olakšavajući prilagođavanje sadržaja i metoda nastave. Povratne informacije su sustšinski deo evaluacije efektivnosti letnje škole. Njihova uloga nije da testiraju, već da razumeju potrebe učesnika i uticaj obrazovnih aktivnosti koji oni percipiraju.

Pozitivne povratne informacije motivišu učesnike da nastave sa profesionalnim razvojem i doprinose razvoju komunikacionih veština kako za učesnike, tako i za trenere. Pored toga, povratne informacije podstiču atmosferu saradnje, čime se jača aktivna i interaktivna zajednica za učenje.

Parametri i indikatori

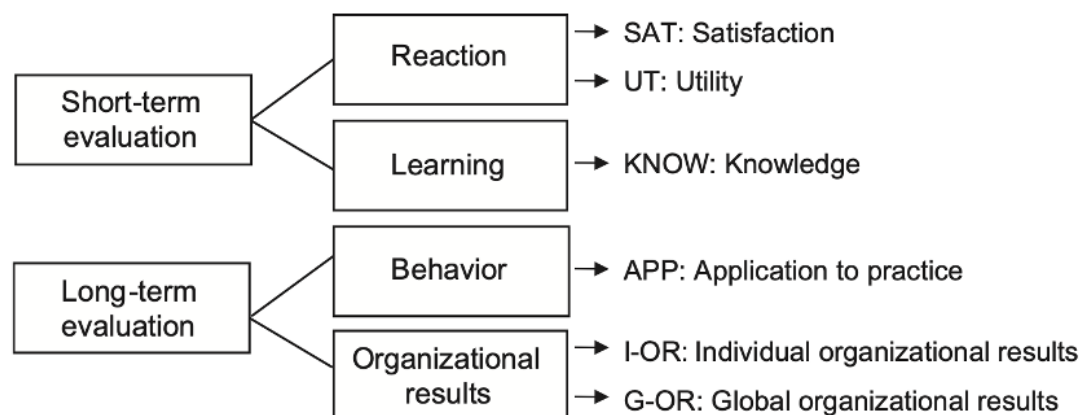
Sledstveno pedagoškim pristupima predloženim u okviru ovih letnjih škola, zasnovanim na bihejviorizmu i socijalnom konstruktivizmu, predlažemo dva modela evaluacionih parametara koje treneri i organizatori mogu koristiti za procenu obuke u okvir EUROPIA letnjih škola na točkovima.

Kada razmišljamo o evaluacionim parametrima u obrazovnom procesu, uglavnom mislimo na efektivnost i uticaj, koje bismo mogli meriti parametrima kao što je Kirkpatrikov četvorostepeni okvir (pogledaj Grohmann & Kauffeld, 2013):

- reakcije, tj. emotivni odgovor učesnika na trening;
- učenje, tj. usvajanje metodološkog, proceduralnog i stručnog znanja kao i promenu stavova tokom treninga;
- ponašanje, tj. primena sadržaja treninga (npr. metodologija) na poslu;
- rezultati u vezi sa organizacionim uticajem treninga (npr. vreme i troškovi)

Ovaj okvir se koristi za sumativnu evaluaciju obuke koja može pružiti vredne uvide u efektivnost programa. Pozivajući se na Kirkpatrikov četvorostepeni okvir evaluacije, Vang i Vilkoks (2006, prema Grohmann & Kauffeld, 2013) uvode razliku između kratkoročnih i dugoročnih evaluacionih rezultata. Međutim, budući da se radi o kratkom programu obuke, više smo fokusirani na kratkoročnu procenu.

Grohmann & Kauffeld (2013) su konfigurisali skale Q4TE okvira (Upitnik za evaluaciju profesionalne obuke) zasnovane na dva modela opisana iznad.

Slika 1: Skale Q4TE Grohmann & Kauffeld (2013:139)

Tako možemo prilagoditi četiri nivoa tipu kratke obuke, fokusirajući se na prva dva nivoa, kako sledi:

- Reakcija će se fokusirati na aktivno učešće, koja meri angažman učesnika u diskusijama, radionicama i aktivnostima (indikator: učestalost pitanja i komentara učesnika u svakoj sesiji obuke, stepen uključenosti učesnika u diskusije, radionice i druge aktivnosti u okviru modula obuke) i ukupno zadovoljstvo učesnika, što meri zadovoljstvo učesnika organizacijom, sadržajem, predavačima i relevantnošću predstavljenih materijala;
- Učenje će se fokusirati na sticanje i produbljivanje znanja, kroz koje ćemo proceniti napredak znanja učesnika u vezi sa temama modula obuke (pre- i post-test) i kvalitet materijala koje su učesnici proizveli tokom sesija obuke: naučni radovi, studije slučaja, prezentacije (indikator: relevantnost, originalnost, metodološka rigoroznost i jasnoća argumentacije);
- Ponašanje će se fokusirati na veštine koje su učesnici stekli u rešavanju problema i kritičkom razmišljanju, kao i korisnost tih veština u njihovom akademsom napredovanju. Kroz identifikovanje i razumevanje zajedničkih evropskih vrednosti, učesnici mogu pristupiti akademskim izazovima sa šire perspektive, što vodi ka inovativnim i efektivnim rešenjima. Takođe, zajedničko razumevanje evropske solidarnosti može podstaći okruženje koje je kolaborativno i multikulturalno, što vodi ka kulturnoj senzitivnosti.

Rezultati: Uspešan program razvija različita rešenja za obuku koja pomažu akademskoj zajednici u učenju i razumevanju socio-kulturnog razvoja evropskih vrednosti, istorije i politike u organizacijama iz kojih dolaze učesnici.

Svaki trener može prilagoditi ove parametre u skladu sa sadržajem i tipom aktivnosti koje će sprovesti sa učesnicima.

Drugi model evaluacije koji predlažemo više se koristi u oblasti ljudskih resursa nego u pedagogiji, a naziva se *KAS – Knowledge, Skils and Attitudes* (Znanje, Veštine i Stavovi) (Hlavac, 2023; Scott i dr., 2016).

Ovaj model počinje sa tri parametra koji se koriste za procenu kvalifikacija i potencijala osobe za uspeh u određenoj oblasti. Ova tri parametra mogu se koristiti za procenu stepena uticaja koji obučavajući moduli imaju na učesnike EUROPIA letnje škole.

Za svaki od parametara možemo definisati 2 do 3 opšta indikatora (koji se mogu meriti preciznije u zavisnosti od teme trening modula). Svaki nastavnik može prilagoditi indikatore u skladu sa ciljevima treninga koje postavi.

- Znanje

- o Indikator 1. Učesnici su upoznati sa osnovnim konceptima koji su prezentovani tokom krusa. Specifično, po temama: npr. koje su istorijske ličnosti predstavljene, koji su glavni migracioni trendovi, itd)..
- o Indikator 2. Učesnici su upoznati sa glavnim vrednostima koji su promovisani tokom kursa. Specifično, možemo proceniti vrednosti poput integracije, tolerance, nediskriminacije, itd.

- Veštine

- o Indikator 1. Učesnici mogu identifikovati ideje, vrednosti i rešenja iz obrađenih materijala koja podržavaju Evropu zasnovanu na pravičnosti i solidarnosti
- o Indikator 2. Učesnici mogu diskutovati, analizirati i evaluirati ideje, argumente, govore i akcije obrađene tokom kursa kako bi odredili da li podržavaju i promovišu ujedinjenu Evropu zasnovanu na zajedničkim vrednostima.

- Stavovi

- o Indikator 1. Učesnici iskazuju otvorenost i poštovanje prema kulturnim razlikama i istorijskim realnosti koje su prezentovane tokom kursa.

- o Indikator 2. Učesnici su zabrinuti oko izazova koji se nameću oko evropskih vrednosti prezentovanim tokom kursa.

Evaluacioni proces: koraci i alati

Efektivna evaluacija treba da se sprovede kroz tri ili četiri faze. Mi predlažemo sledeće evaluacione korake:

1. Početna procena (pretprocena) ima za cilj da identifikuje nivo znanja i očekivanja učesnika pre početka letnje škole ili prvog dana njenog održavanja, kako bi se obrazovni sadržaj i metode mogli prilagoditi njihovim potrebama. Kao alati za početnu procenu preporučujemo upitnik koji sadrži pitanja o osnovnom znanju iz tematskih oblasti letnje škole, ličnim očekivanjima, ciljevima učenja i preferencijama u vezi sa nastavnim metodama. Takođe, mogu se koristiti individualni ili grupni intervjui sa učesnicima kako bi se dobio detaljniji uvid u njihove potrebe i motivacije.
2. Kontinuirana (formativna) evaluacija ima za cilj da prati napredak učesnika tokom trajanja letnje škole kroz povratne informacije u realnom vremenu i posmatranje rezultata koje učesnici ostvaruju. Alati koji se mogu koristiti uključuju direktno posmatranje od strane trenera radi praćenja aktivnog uključivanja i učešća učesnika u sesijama, radionicama i diskusijama; brze ankete putem digitalnih alata, kao što su *Mentimeter* ili *Slido*, kako bi se odmah nakon svake sesije prikupile povratne informacije, mišljenja i predlozi učesnika; kao i kratki testovi ili kvizovi na kraju svakog dana ili sesije, u cilju brze provere razumevanja obrađenih koncepata.
3. Završna (sumativna) evaluacija ima za cilj da proceni u kojoj meri su postignuti obrazovni ciljevi i da pruži uvid u ukupnu efektivnost programa. Kao alati mogu se koristiti završni evaluacioni upitnici sa pitanjima koja se odnose na ukupno zadovoljstvo, relevantnost obrađenih tema, kvalitet materijala i sesija, kao i na subjektivno procenjena poboljšanja u znanju učesnika; završni testovi ili zadaci u kojima učesnici primenjuju znanja stečena tokom letnje škole; kao i reflektivni dnevници u kojima učesnici promišljaju o svom iskustvu i naučenim lekcijama.
4. Evaluacija nakon događaja (follow-up evaluacija) ima za cilj da prati dugoročni uticaj letnje škole na profesionalni i akademski razvoj učesnika. Kao alati mogu se koristiti naknadni upitnici koji se šalju 3 do 6 meseci nakon događaja kako bi se procenilo kako su učesnici primenili stečena znanja i da li su ostvarili svoje ciljeve ličnog razvoja, kao i individualni intervjui sa odabranim učesnicima radi boljeg razumevanja dugoročnog uticaja letnje škole na njihov akademski ili profesionalni put.

Proces prikupljanja povratnih informacija

Povratne informacije treba prikupljati kontinuirano i sistematski tokom cele letnje škole kako bi se optimizovale i unapredile obrazovne aktivnosti. Takođe, važno je prikupiti povratne informacije i na kraju letnje škole kako bi se omogućilo pravovremeno prilagođavanje.

Zbog toga se pitanja o očekivanjima i ciljevima učesnika mogu uvrstiti u instrumente (npr. upitnik za prethodnu evaluaciju) za prikupljanje početne povratne informacije kao deo inicijalne evaluacije.

Na isti način, preporučuje se i postavljanje pitanja tokom trajanja treninga kao deo dnevne ili formativne evaluacije. Svaki trener može koristiti nekoliko pitanja za brzo prikupljanje povratnih informacija od učesnika o sopstvenoj obrazovnoj aktivnosti.

Takođe se preporučuje da završna evaluacija letnje škole sadrži nekoliko pitanja za povratne informacije kako bi se procenilo opšte zadovoljstvo i uticaj događaja.

Povratne informacije treba da obuhvate mišljenja učesnika o kvalitetu sadržaja, efektivnosti trenera, relevantnosti materijala, uticaju na njihov lični i profesionalni razvoj, kao i o njihovom zadovoljstvu organizacijom letnje škole.

Preporučujemo kreiranje detaljnih upitnika putem platformi kao što su *Google Forms*, *SurveyMonkey* ili *Typeform* na početku i na kraju letnje škole. Tokom trajanja obrazovnih modula, preporučuje se korišćenje aplikacija za povratne informacije u realnom vremenu, kao što su *Mentimeter*, *Slido* ili *Kahoot*, koje omogućavaju brzo distribuiranje interaktivnih anketa tokom sesija.

Part 6: Proces diplomiranja letnje škole na točkovima

Proces diplomiranja odražava procedure i zahteve za sticanje sertifikata letnje škole na točkovima, uzimajući u obzir kompetencije i veštine potrebne za nastavu prema EUROPIA konceptu.

Proces diplomiranja se organizuje nakon što polaznici završe letnju školu na točkovima. Završetak kursa zavisi od kriterijuma kursa. Svakom učesniku treba omogućiti da oceni nastavnike i organizacione aspekte letnje škole. Na osnovu prikupljenih povratnih informacija, letnja škola se može dodatno unaprediti i/ili prilagoditi kako bi se bolje uskladio sa potrebama studenata.

Prema odluci tima, EUROPIA platforma ne izdaje automatski sertifikat nakon završetka kursa, već će označiti napredak. Izdavanje sertifikata (ako ga bude bilo) biće odluka koju donosi odgovarajući nastavnik/organizator. Naravno, postoji minimalni uslov za prisustvo i ocene koji učesnici moraju ispuniti da bi bili kvalifikovani za diplomiranje (najmanje 80% prisustva i 75%

poena). Takođe, učesnici moraju ispuniti specifične kriterijume koji su postavljeni za svaki kurs, što može uključivati različite zadatke, projekte i provere.

Part 7: Preporučena literatura za nastavnike

- Teorijski radovi o pedagoškim pristupima:

Grohmann, A., & Kauffeld, S. (2013). Evaluating training programs: development and correlates of the Questionnaire for Professional Training Evaluation. *International Journal of Training and Development*, 17(2), 135-155, available at: https://www.researchgate.net/publication/256061891_Evaluating_Training_Programs_Development_and_Correlates_of_the_Questionnaire_for_Professional_Training_Evaluation.

Hlavac, J. (2023). Knowledge, skills and abilities (KSAs) as a metric to re-conceptualise aptitude: a multi-stakeholder perspective. *The Interpreter and Translator Trainer*, 17(1), 29–53. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2023.2170052>

Scott, S., Scott, D.E., Webber, C.F. (2016). The Assessment KSA Learning Journey: Expanding the 4L – Life-Long Learning Leader – Framework. In: Scott, S., Scott, D., Webber, C. (eds) *Assessment in Education. The Enabling Power of Assessment*, vol 2. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-23398-7_9

- Pedagoški priručnici/udžbenici:

<https://www.go2itech.org/resources/training-evaluation-framework-and-tools-teft/>

<https://www.mindtools.com/ak1yhhs/kirkpatrick-s-four-level-training-evaluation-model>

- Kako su drugi radili:

<https://euroclio.eu/resource/sharing-european-histories-self-guided-course-lesson-plans/>

<https://euroclio.eu/resource/the-other-the-different-the-identical/>

<https://retopea.eu/s/en/item/6112>

<https://retopea.eu/s/en/page/clippings>

<https://blog.euscreen.eu/activity-2-3/>

<https://euroclio.eu/resource/teaching-and-learning-about-life-in-20th-century-border-regions-with-audiovisual-content/>

<https://euroclio.eu/resource/understanding-a-shared-past-learning-for-the-future-2/>

<https://euroclio.eu/2018/10/01/building-up-transnational-bridges-between-educators-in-the-western-balkans-teachers-on-teaching-published-in-7-languages/>

<https://contestedhistories.org/uncategorized/contested-murals-in-belgrade/>

<https://contestedhistories.org/>

<https://contestedhistories.org/resources/educational-materials/>

<https://euroclio.eu/2017/12/22/can-europe-help-balkans-consume-history/>

<https://www.archivesportaleurope.net/>

Materijali/resursi/ilustracije su stvorene u okviru projekta EUROPIA:

<https://www.europiaproject.eu/>

<http://tp.europiaproject.eu/>

Konzorcijum projekta EUROPIA ne može biti odgovoran za upotrebu materijala od strane trećih lica.

Co-funded by
the European Union

Kofinansirano od strane Evropske unije. Stavovi i mišljenja koji su izraženi su isključivo delo autora i ne reflektuju nužno stavove Evropske unije ili Evropske agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni EU ni EACEA ne mogu biti odgovorni za njih.

© 2022-2025. Ovaj rad je licenciran pod licencom [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

EUROPIA

